

Deel 1

IN DE PUT

Wat Jem altijd zei

‘Wat een zucht’, zegt Franka. Ze legt haar hand op de knie van Phinus.

‘Zal ik rijden?’

Phinus kijkt in de spiegel van de auto. Er rijdt niemand achter hem. Het is niet druk op de weg.

‘Nee hoor, het gaat wel. Maar we stoppen zo wel even bij het café op de Afsluitdijk.’

Hij legt zijn hand op die van Franka en knijpt er even in. Altijd als ze over de Afsluitdijk rijden, stoppen ze daar voor koffie.

Ze rijden over de sluizen de dijk op. Kilometers asfalt dwars door de zee. Het is vrijdagmiddag.

Het is bijna Pasen.

Het waait hard op de parkeerplaats. Ze hebben moeite de deur van de auto open te doen.

Op de gladde trap naar het café houdt Phinus Franka bij de arm. Haar regenjas waait strak tegen haar lichaam. Zijn haar staat recht overeind. Ze zien er verwaaid uit.

Binnen hebben ze geen last meer van het geweld van de wind.

Franka kiest een tafeltje bij het raam.

Phinus bestelt een gewone koffie en een koffie met melk. Hij kijkt hoe Franka haar koffie roert. Ze ziet er moe uit.

‘Waarom kijk je zo?’, vraagt ze.

‘Ik bedenk opeens hoeveel ik van je hou’, zegt Phinus.

Franka lacht. ‘Zo groot en toch zo gevoelig.’

Ze schuift haar stoel naar achteren en staat op.

‘Even naar de wc.’

Terwijl ze wegloopt, trekt ze het rokje van haar mantelpakje recht.

Ze heeft echt haar best gedaan voor dit uitstapje.

Geen trainingspak, geen trui die veel te groot is.

Nee, ze heeft zich mooi aangekleed. Voor hem.

De rok spant om haar billen. Ze is dikker geworden.

Een goed teken. Nu moet ze alleen nog weer kunnen slapen.

Phinus slaapt altijd goed. Als hij gaat liggen, slaapt hij. Maar voor Franka is dat niet langer zo. Zij doet

al zes maanden geen oog dicht. Ze is helemaal kapot van moeheid. ‘Ik zie sterretjes’, zegt ze soms.

Ze is niet meer de Franka Vermeer die ze was. Ze hunkert naar slaap, maar ze durft haar ogen niet

dicht te doen. Want zodra ze in slaap valt, is ze terug in het ziekenhuis. In die zaal waar ze dode lichamen bewaren, het mortuarium. Dan is ze terug in die verschrikkelijke nacht zonder einde.

Na de koffie rijden ze verder langs het IJsselmeer.

Ze rijden weer over sluizen, maar nu rijden ze Friesland in.

Bij de afslag Harlingen begint Phinus opeens te twijfelen. Had hij toch niet beter een huisje op Terschelling kunnen huren? Dan hadden ze net als altijd fietsen kunnen huren. Naar Oostereind kunnen fietsen. Mosselen zoeken op het wad. Maar hij wilde juist naar een plaats zonder herinneringen. Eens iets heel anders dan wat ze vroeger altijd deden.

‘Moeten we hier de afslag niet hebben?’, vraagt Franka. Ze knikt naar het bord met de veerpont langs de weg.

‘Nee hoor’, zegt hij. ‘Je raadt nooit waar we heen gaan. Het begint met een A.’

Franka schudt even haar hoofd en kijkt naar hem over de rand van haar zonnebril.

Ze glimlacht. ‘Je kunt net zo goed vragen wat de namen van de zeven dwergen zijn. Want die ken jij alleen. Weet je nog hoe je altijd met ...’

‘Ja’, zegt hij snel. Hij heeft het ineens warm.

‘Pak de kaart even, wil je. We moeten ergens de afslag hebben naar de N355.’

Franka vouwt de kaart open en bekijkt hem.

‘Even zoeken’, zegt ze. ‘O, daar zie ik hem. Die afslag komt straks pas. Moeten we daar in de buurt zijn?’

‘Nee, nu zeg ik niets meer’, zegt Phinus. ‘Het moet een verrassing blijven.’

Hij voelt even in zijn zak. Daarin zit de reservering die hij gemaakt heeft. Een herberg in het noorden van Groningen. Dat klinkt eenvoudig. Dat zal Franka nog wel goed vinden. Maar op de avond dat ze aankomen, krijgen ze een diner van zeven gangen. Dat zal ze vast veel te veel eten vinden. Bij elke hap zal ze denken aan al die mensen die geen eten hebben. Misschien kan hij nog snel iets regelen. Hij kan proberen er een diner met drie gangen van te maken.

‘Phinus, kijk uit. Niet inhalen!’

Meteen trapt hij op de rem. De auto slingert, de banden gieren. Een moment later scheurt er een auto voorbij.

Franka blaast hoorbaar haar adem uit.

‘Als ik achter het stuur had gezeten, waren we nu dood geweest’, zegt ze. De schrik klinkt nog in haar stem. ‘Was dat een spookrijder?’

Phinus kijkt in zijn spiegel. Niets meer te zien.

‘Het was gewoon een idioot’, zegt hij. ‘Nog een uurtje, dan zijn we er. Doe je ogen nog even dicht, meisje. Een beetje rust zal je goed doen.’

Phinus is directeur van Jumbo, de spellenfabriek. Hij weet zeker dat mensen altijd spelletjes willen blijven doen. Dat staat voor hem vast. ‘Mijn vader,’ zei Jem altijd, ‘zit op zijn werk de hele dag spelletjes te spelen. En hij wordt er nog voor betaald ook.’

Phinus gelooft niet dat de mens alleen nog maar voor de tv wil zitten. Daarom heeft hij nog niet zo lang geleden nieuwe spellen bedacht voor volwassenen.

Franka houdt helemaal niet van spelletjes. Na een lange, zware dag ligt ze het liefst op de bank voor de tv. Er is maar één ding van Jumbo waar ze wel van houdt. En dat zijn legpuzzels. 'Een legpuzzel maken is fijn', zegt ze. 'Je wordt er kalm van en je hoeft er niet bij na te denken. Je hoeft het alleen maar te doen.'

Dat is echt Franka. Ze vindt wat ze vindt. Hij kent niemand die altijd zo zichzelf is als Franka. Hij heeft een vrouw met lef en een mening. En ze puzzelt graag.

Phinus en Franka wonen in een oud huis in Amsterdam. Ze hebben het gekocht toen Jem net zeven was geworden. Het is geen bijzonder huis. Het is ook niet mooi oud. Het is gewoon oud. En dat betekent dat het lekt en tocht, en dat er veel dingen kapot zijn.

Ze zijn het huis op gaan knappen. Eerst was de badkamer aan de beurt. Zo werkten ze van kamer naar kamer. Ze maakten ruzie over verf en behang, ze maakten het weer goed en lachten erom. Ze waren een goed team. Niet elk huwelijk overleeft een verbouwing, maar dat van hen wel.

Samen konden ze elk karwei aan.

Alleen kreeg Jem in die periode last van nachtmerries. Volgens Franka kwam dat doordat zijn bed steeds op een andere plaats stond. 'Als het huis klaar is, verdwijnen die nachtmerries vanzelf weer', zei ze tegen Phinus.

Maar zover was het nog niet. In die tijd werd Jem vaak gillend wakker. Wanneer Phinus midden in de nacht naar hem toeging, dacht hij aan de krokodillen uit zijn kindertijd.

Een krokodil onder je bed is een ernstig probleem. Hij herinnerde zich dat hij had geprobeerd de krokodil te veranderen in een kameel.

Op een nacht zat Jem bang in een hoekje van zijn bed.

'Even kijken', zei Phinus. Hij bukte zich. Zijn lange armen voelden onder het bed.

'Geen krokodil meer te vinden. Er zit niks.'

'Natuurlijk zit daar geen krokodil', zei Jem. 'Maar het spookt hier.'

'Spoken? Hier? Waar dan?', vroeg Phinus verbaasd. Zijn voeten waren ijskoud. Hij had pantoffels aan moeten trekken.

'Overal. Waar je maar kijkt', zei Jem met een klein stemmetje.

'Ook als je zo kijkt?' Hij tilde Jem van het bed en zette hem op zijn schouder.

‘Ja.’

‘Wel potverdrie’, zei Phinus. ‘En zo dan?’

Hij liet Jem van zijn schouder glijden en hield hem met zijn hoofd naar beneden vast. De jongen gilte het uit van verrassing.

‘Nou, wat zie je zo?’, vroeg Phinus.

‘Ik zie alles omgekeerd’, zei Jem.

Met een zwaai slingerde Phinus Jem op het bed.

‘Precies’, hijgde hij. ‘Dat heet de zaak omdraaien, van een andere kant bekijken. Wat krijg je als je een spook omdraait? Denk eens na. S-p-oo-k, maar dan met de letters andersom.’

Jem dacht diep na. ‘Koops?’, zei hij na een tijdje.

Vragend keek hij naar Phinus.

‘Ja, koops. Maar heb jij ooit van een koops gehoord? Ik niet. Koopsen bestaan niet.’

Jem begon onzeker te lachen. ‘Maar papa ...’

‘Opgelost’, zei Phinus. ‘We gaan lekker slapen. En als het echt niet lukt, denk dan aan de vriendelijke leemak.’

‘Leemak?’, vroeg Jem. Hij kroop onder de dekens.

‘Hoe ziet een leemak eruit?’

‘Ze hebben heel zachte lippen. Dieren zijn onze vrienden. Nooit vergeten, hoor.’

Hij stopte de dekens lekker in. Hij wilde nog een kus vragen, maar Jem sliep al. Phinus liep terug naar zijn eigen bed. Ja, Jem, dacht hij. Als je bang bent, is er altijd een vriendelijke leemak.

Een kleine kameel die in de woestijn zoekt naar iemand die hij kan helpen.

Ongemerkt is Phinus harder gaan rijden, daarom neemt hij gas terug. De volgende afslag moet hij hebben. Dat is de weg die naar Aduard leidt.

Een dorp op het Groningse platteland. De weg ernaartoe ligt tussen zwarte, kale akkers.

De kanalen tussen de akkers zijn kaarsrecht. Af en toe passeren ze een dorp, maar verder is er alleen het lege, onvriendelijke landschap.

Naast hem soest Franka. Zijn vrouw die tegenwoordig overal in slaap valt, behalve thuis in haar eigen bed.

Hij denkt: als we eerst maar weer eens gewoon samen zijn. Als we weer eens plezier hebben samen. Dan komt de rest vanzelf.

Hij zet zijn richtingaanwijzer aan en slaat af.

De weg gaat onder een viaduct door. De muren zijn beklad met graffiti. Het lijkt wel of de figuren tegen de wand geplakt zijn. Of ze zich zo weer los kunnen maken om door de stille straten te spoken.

Phinus kijkt opzij naar Franka.

Hoe merk je dat de grond onder je voeten dreigt te scheuren? Nou ja, scheuren. Hij moet niet altijd zo overdrijven. Het gaat even niet zo goed tussen hen. Dat kan ieder stel overkomen. En geen zin in seks, dat is toch ook niet zo erg.

Hij trekt zijn stropdas een beetje losser. Als ze straks in die romantische herberg maar niets van hem verwacht. Hij zucht. Wilde ze nog maar eens een puzzel maken. Maar sinds ze niet meer slaapt, puzzelt ze ook niet meer. 'Ik zie de stukjes dubbel', zegt ze.

Altijd hebben ze samen puzzels gemaakt. Eerst legden ze samen de randen en de hoeken. Dan begonnen ze allebei aan een eigen deel van de puzzel. Ze legden steeds meer stukjes op de goede plaats. Langzaam kwam het puzzelbeeld tevoorschijn.

Alle zekerheid in hun relatie lijkt weg nu ze niet meer samen puzzels maken. Hij weet ineens niet meer hoe ze zonder te puzzelen samen oud kunnen worden. Daarom neemt hij steeds nieuwe puzzels mee. Maar de dozen blijven dicht en verdwijnen in een kast. Maar hij geeft niet op.

Vorige week had hij weer een puzzel meegenomen. Het was een afbeelding van een meer in de bergen. 'Wow,' zei ze, 'al dat blauw van de lucht en het water!'

Ze had de doos meteen opengemaakt. Ze legde de stukjes op kleur bij elkaar. 'Jij de lucht? Ik het water?', vroeg ze.

Zijn hart bonsde in zijn keel van opwindning. 'Ik haal er iets te drinken bij', zei hij.

In de keuken snoot hij zijn neus.

‘Champagne?’, vroeg ze toen hij met de glazen en de fles binnenkwam.

‘Hij moet op’, zei hij. ‘Anders is hij straks niet meer goed.’ Ze lachte kort.

Terwijl hij inschonk, bestudeerde ze de doos.

‘Kijk nou naar dit deel’, zei ze. ‘Dat is echt moeilijk.’

Hij nam de deksel van haar aan. ‘Ja, lastig.’ Opeens verdween de glimlach van zijn gezicht. ‘Hé, wat is dit? Het logo is niet goed. Het staat in spiegelbeeld.’

‘Wat maakt dat nou uit’, zei Franka. ‘Niemand die dat ziet, alleen jij.’

Phinus wilde boos zeggen dat iedereen dat ziet, maar net op tijd hield hij zijn mond. Hij had zolang gewacht op een avond zoals deze. Nu moest hij niet de stemming bederven.

Hij hield zijn glas omhoog om met haar te proosten. Ze nam een slok zonder naar hem te kijken. In haar glas zat een barst.

Meteen leek het of er een barst in hemzelf zat.

Hij voelde de zenuw in zijn wang bewegen. Dat gebeurde altijd als hij zich druk maakte. Hij moest zichzelf dwingen om kalm te blijven. Het liefst wilde hij de fles op de rand van de tafel kapotslaan. Nog meer rotzooi, nog meer chaos. Dit hele huis zat vol met rotzooi, met kapotte tegels, met lekke leidingen, met ...

‘Wat heb je?’, vroeg ze. ‘Je kijkt zo wild. Hier dit hoekje is van jou.’ Ze schoof hem een stukje toe. ‘Je zoekt toch geen ruzie? Niet nu, we zitten nu net zo gezellig samen.’

‘Ruzie? Ik ben een en al rust en kalmte. Weet je hoelang ik al kalm en rustig probeer te zijn?’ Kalm zei ze: ‘Ik weet precies hoelang.’

Phinus ademde diep in en uit. ‘Ik kan er niet meer tegen. Alles hier in huis is kapot, overal is het een rotzooi. En ik mag Jems spullen niet eens opruimen.’ Meteen wilde hij zijn tong afbijten. Maar de onmacht maakte hem alleen maar kwader. ‘Hoe lang blijf je je benen breken over zijn skateboard? En hoe lang houden we zijn fiets nog ...’ Hij maakte zijn zin niet af, want ineens zag hij voor zich hoe hij Jem had leren fietsen. En hoe Jem bij hem voor op de fiets zat in een kinderzitje. Twee knuistjes om het stuur. *Jij stuurt, hè Jem?*

‘Ik bewaar zijn spullen zolang als ik wil’, riep Franka. Phinus moest zichzelf dwingen geen harde schop tegen de tafel te geven. Met die schop zouden alle herinneringen in zijn hoofd terugkomen. De eerste woordjes, de eerste zwemles, de eerste scheerles: *van je wang af beginnen, kijk dan, zo, let nou op, hoe vaak moet ik het je nu nog vertellen, overal zijn regels voor, en die zijn er niet voor niets.*

Wees toch niet zo eigenwijs, bij je wang beginnen!

‘Je hoort me niet eens’, schreeuwde Franka. ‘Je bent alleen met jezelf bezig.’

Phinus keek naar haar, Jems moeder. ‘En jij niet zeker?’

En wat doe je na een ruzie? Boos blijven? Zwijgen? Uitpraten? Iets bedenken om het goed te maken? Phinus besloot dat het laatste een goed idee zou zijn. Dus bedacht hij dat ze samen een weekend weg zouden gaan. En ze zei nog ja ook, toen hij het voorstelde.

Daarom rijden ze nu Aduard binnen. Op zoek naar herberg Onder den Linden. Daar gaan ze genieten van rust, schoonheid en heerlijk eten. Tenminste, dat is het plan.

Het begint al donker te worden. De winkels zijn al dicht. De dorpsweg ligt er saai en verlaten bij. Bij de brug over het kanaal lijken ze het dorp alweer uit te rijden. Phinus stopt in de berm. Franka schrikt wakker. ‘Wat is er?’

‘Niets,’ zegt hij, ‘even de weg vragen.’

Hij stapt uit, stijf van de lange rit. Buiten is het fris. Hij knoopt zijn jasje dicht en steekt zijn handen diep in zijn broekzakken. Hij kijkt om zich heen.

Verderop, op de brug, staan twee mensen.

‘Goedenavond’, roept hij.

De gestalten draaien zich om. Het zijn meisjes. Het haar van de een is tot halverwege haar schedel opgeschoren. De ander heeft een piercing in haar neus. Traag kauwen ze op kauwgom. Dit zijn geen boerenmeiden. Deze meiden horen bij de graffiti onder het viaduct, bij donkere fietstunneltjes, bij gevaar in de stad.

‘Goedenavond’, zegt hij. ‘Ik zoek de ...’

‘Daar’, wijst de grootste met de piercing.

‘Herberg Onder den Linden’, zegt hij.

‘Dat zeg ik toch. Dáár.’

Hij kijkt in de richting die ze wijst. Vaag ziet hij een rijtje bomen voor een mooi, oud gebouw. Natuurlijk, als iemand hier naar de weg vraagt, is het voor de herberg. Waarom zou iemand anders hier naartoe komen.

‘Bedankt’, zegt hij.

De kleine kijkt hem met heldere ogen aan.

‘Misschien gaat u vanavond wel dood, meneer.’

‘Prettige avond nog’, zegt hij verward. Wat bedoelt ze daarmee? Hij loopt snel terug naar de auto. Met zijn hand drukt hij op de zenuw in zijn wang. Die is weer begonnen met trillen. Hij heeft haar natuurlijk niet goed verstaan.

‘We zijn er’, zegt hij tegen Franka als hij de auto keert en naar de herberg rijdt. ‘Mooi’, zegt ze. ‘Je zult wel moe zijn van die lange rit. We bestellen meteen een borrel voor je.’